

Bijlage Kiezers buiten Nederland: cijfers deelname kiezers buiten Nederland afkomstig van de gemeente Den Haag

Cijfers deelname op basis van rapportage van de gemeente Den Haag

Registraties en uitgebrachte stemmen	Tweede Kamer 2012 Percentage afgezet tegen 2010	Tweede Kamer 2010	Europese Parlementsverkiezingen 2009	Tweede Kamer 2006
Totaal ontvangen registratieverzoeken	49.841	48.552	42.772 (waarvan 21.435 op de Ned. Antillen en Aruba)	Circa 38.000
Nieuwe registraties	16.693 (33%)	Niet bekend	Niet bekend	Niet bekend
Wijze ontvangst registraties	55% e-mail 45% per brief	Verzending via e-mail niet mogelijk	Verzending via e-mail niet mogelijk	Verzending via e-mail niet mogelijk
Geaccepteerde registraties	48.374 (+ 4%)	46.566	39.601 (20.944 NA en A)	Niet bekend
Verzonden stembescheiden ¹	40.493 (+2%)	39.746	37.070 (20.794 NA en A)	34.305
Uitgebrachte stemmen	35.898 (+2%)	35.157	30.059	Niet bekend
Ongeldige stemmen	212 (- 78%)	1270	1262	Niet bekend
Percentage ongeldig	0,6%	3,6%	4,2%	Niet bekend
Blanco stemmen	38	38	39	Niet geregistreerd
Stemmen uitgebracht op kandidaten	35.648 (+5%)	33.849	28.758	28.181
Opkomstpercentage ²	89%	89%	81%	82%
Aantal briefstembureaus	27 (22 bij ambassades buiten de EU) en 3 Nederlandse vertegenwoordigingen op Aruba, Curaçao en Sint Maarten en 2 bij de	88 (85 bij alle ambassades buiten de EU) en 3 bij de vertegenwoordigingen van Nederland in de Nederlandse Antillen	3 bij de vertegenwoordigingen van Nederland in de Nederlandse Antillen en Aruba.	9 (6 bij ambassades) en 3 bij de vertegenwoordigingen van Nederland in de Nederlandse Antillen en Aruba.

¹ het aantal geaccepteerde registraties is hoger dan het aantal verzonden stembescheiden omdat sommige kiezers buiten Nederland een kiezerspas aanvragen of bij volmacht stemmen: in 2012 hebben 4.920 kiezers een kiezerspas aangevraagd en 2.961 via een schriftelijke volmacht deelgenomen en 724 Nederlanders hebben via een M3 verzoek hun stem uitgebracht. In 2010 hebben 4.442 kiezers een kiezerspas aangevraagd en hebben 2.636 via een schriftelijke volmacht deelgenomen en 724 Nederlanders hebben een M3 formulier aangevraagd bij hun gemeente.

² Het opkomstpercentage is berekend op basis van het aantal verzonden stembescheiden.

Bijlage 8a

	militaire missie in Afghanistan.	en Aruba.		
--	-------------------------------------	-----------	--	--

Overzicht reacties Kiezers buiten Nederland (website Radio Nederland Wereldomroep)

De Wereldomroep heeft in de periode voorafgaand aan de Tweede Kamerverkiezingen en daarna de mogelijkheid geboden aan kiezers buiten Nederland om hun reactie te geven op de gang van zaken. BZK heeft deze reacties gebundeld en voorzien van commentaar. In bijgaand overzicht zijn de klachten samengebundeld en geparafraseerd weergegeven en is per klacht/reactie een reactie opgenomen. Ook is in het overzicht vermeld hoeveel van de ontvangen klachten/ reacties betrekking hadden op het desbetreffende onderwerp.

In een aantal reacties (38) maken kiezers opmerkingen over het stemmen per internet en spreken een voorkeur uit voor het stemmen per internet. Het kabinet is niet voornemens stemmen via internet voor kiezers buiten Nederland mogelijk te maken. Niet alleen zijn daaraan hoge kosten verbonden, nog belangrijker is dat aan internetstemmen een groot aantal kwetsbaarheden kleven die vooralsnog niet kunnen worden weggenomen. Gedoeld wordt op kwetsbaarheden die gerelateerd zijn aan de waarborgen van het stemgeheim, de stemvrijheid, de controleerbaarheid en de transparantie. Stemmen is naar het oordeel van het kabinet niet te vergelijken met diensten als internetbankieren of doen van een belastingaangifte. Bij dergelijke diensten is een sterke authenticatie het uitgangspunt. Die authenticatie wordt vastgelegd om als bewijs te dienen als er iets misgaat danwel er twijfel is over de betrouwbaarheid van de transactie. Bij stemmen is dat niet mogelijk, immers eigen aan geheime verkiezingen is dat het nooit mogelijk moet zijn om te achterhalen van wie de uitgebrachte stem is. Ten slotte wordt er op gewezen dat in de overgrote meerderheid van de landen in de wereld stemmen via internet bij officiële verkiezingen voor vertegenwoordigende organen niet mogelijk is.

Klacht/reactie	Reactie	Aantal ontvangen klachten
Registratieperiode is te kort	Registreren kan bij tussentijdse verkiezingen vanaf moment dat verkiezingsdatum bekend is ³ tot en met 6 weken voor de dag van de stemming: i.c. 27 april 2010. Kiezers kunnen zich overigens te allen tijde laten opnemen in het register van de gemeente Den Haag en krijgen zodra bekend is dat er verkiezingen zijn dan het registratieformulier automatisch toegezonden. De registratieperiode is in de Kieswet vastgelegd.	1
Elke keer opnieuw registreren is onzin	Het is thans onontkoombaar dat voor elke verkiezing gecontroleerd moet worden of de kiezer nog kiesgerechtigd is. Van Nederlanders die in het buitenland wonen, bestaat geen vaste registratie waar de kiesgerechtigheid betrouwbaar van kan worden afgeleid. De controle op de kiesgerechtigheid voor elke verkiezing is in de Kieswet vastgelegd.	4
Stuur iedereen in het buitenland automatisch stembiljet toe	Van Nederlanders die in het buitenland wonen, bestaat geen vaste registratie waar de het woon- cq postadres betrouwbaar van kan worden afgeleid. Het actuele woon- cq postadres wordt afgeleid van de registratie voor elke verkiezing. Een andere bron is er niet.	5

³ Bij reguliere Tweede Kamerverkiezingen vanaf 6 maanden tevoren.

Bijlage 8a

Klacht/reactie	Reactie	Aantal ontvangen klachten
Informatie over registratie is niet te vinden: informeren via internet is te beperkt	De informatie over de registratie wordt niet alleen via internet verspreid. Er is ook geadverteerd in de buitenlandedities van de Telegraaf en het NRC-Handelsblad. Zie antwoord Kamervragen 2009-2010, nr 2111, vraag 2.	1
Voorlichting over registratie onjuist/onvolledig: de gemeente Den Haag meldde dat kopie van het paspoort digitaal kon worden opgestuurd: dit moet per post.	Kopie paspoort kan evt. digitaal worden verstuurd. De huidige wetgeving bepaalt echter dat het registratieformulier voorzien van moet zijn van een originele handtekening van de kiezer. Daarom moet nu het aanvraagformulier per post retour worden gezonden.	1
Voorlichting over registratie onjuist/onvolledig: er werden op verschillende websites verschillende data als deadline genoemd	Het ministerie van BZK heeft, omdat in de klachten geen websites worden genoemd deze klachten niet kunnen verifiëren. Op www.uheefthetvoorhetzeggen.nl is altijd de datum van 27 april 2010 als deadline voor registratie vermeld.	3
Voorlichting over registratie onjuist/onvolledig: de gemeente Den Haag meldde eerst dat het paspoort geldig moest zijn op de datum van de stemming, later werd dit de datum van de deadline voor registratie.	De gemeente Den Haag heeft inderdaad deze fout gemaakt. De gemeente Den Haag heeft vervolgens aan alle registreerden waarvan men een e-mailadres had een e-mail gestuurd om dit te corrigeren.	1
Online registratieformulier kwam te laat beschikbaar	De gemeente Den Haag heeft het online formulier op 17 maart 2010 beschikbaar gesteld. Zie antwoord Kamervragen, 2009-1020, nr 2111, vraag 3	2
Downloaden online registratieformulier gaat zeer moeizaam bij trage verbinding	De gemeente Den Haag stuurt op verzoek het formulier ook via e-mail toe. Het ministerie van BZK zal de gemeente Den Haag vragen om voortaan ook een pdf van het formulier op de website te plaatsen.	1
Registratieformulier/stembiljet is naar verkeerd adres gestuurd: ondanks adreswijziging	De gemeente Den Haag is op grond van de Kieswet verantwoordelijk voor de registratie en derhalve voor het verwerken van de gegevens (en wijzigingen daarvan). Bij het verwerken van de gegevens worden fouten gemaakt. De gemeente Den Haag geeft aan dat veel kiezers hun adreswijziging kort voor de verkiezing doorgeven. Dan is het registratieformulier vaak al opgestuurd naar het oude adres van de kiezer. Het registratieformulier kan op verzoek nogmaals worden opgestuurd of gedownload vanaf de website van de gemeente Den Haag.	10

Bijlage 8a

Klacht/reactie	Reactie	Aantal ontvangen klachten
Ingevuld registratieformulier is niet (tijdig) ontvangen door gemeente Den Haag	Voor een juiste en tijdige postbezorging kunnen geen garanties worden gegeven. In de registratieperiode is het vliegverkeer ontregeld geweest ivm de aswolk boven IJsland. De gemeente Den Haag heeft daarom registratieverzoeken die na de deadline werden ontvangen maar een poststempel hadden gedateerd vóór 27 april 2010 toch ingewilligd.	11
Registratieformulier was tijdig bij ambassade ingeleverd. Toch is registratie geweigerd door Den Haag omdat deze te laat werd ontvangen.	De Kieswet stelt dat registratieformulieren die tijdig (ic uiterlijk 27 april 2010) zijn ontvangen bij een Nederlandse ambassade, consulaat-generaal of vertegenwoordiging als tijdig ontvangen worden aangemerkt. De gemeente Den Haag stelt zich op het standpunt dat de tijdige ontvangst door de ambassade moet blijken uit vermelding van de datum van ontvangst op het formulier. De communicatie hierover tussen de gemeente Den Haag, het ministerie van Buitenlandse Zaken en de ambassades hierover is niet duidelijk genoeg geweest. Dit heeft er toe geleid dat diverse registraties (ten onrechte) zijn geweigerd. Bij toekomstige verkiezingen moeten de instructies op dit punt verbeterd worden.	5
Tijdig geregistreerd maar niets meer gehoord en geen stembescheiden ontvangen.	Het ministerie van BZK kan niet nagaan of deze klacht juist is. Het ministerie van BZK heeft namelijk geen mogelijkheden om controles uit te voeren. De gemeente Den Haag vermoedt dat de desbetreffende registratieformulieren of stembescheiden zijn zoekgeraakt in de (internationale) post.	3
Stembescheiden niet tijdig ontvangen	Periode tussen het verzenden van de stembescheiden en de dag van de stemming was dit keer korter dan gebruikelijk. Daarom heeft de minister van Buitenlandse Zaken besloten bij ambassades buiten de Europese Unie (85) briefstembureaus in te stellen. Zie ook antwoorden Kamervragen: Kamerstukken 2009-2010, nr 2616, antwoord 3 en Kamerstukken 2009-2010, nr 2111, antwoord 4. Overigens betreffen een aantal reacties de periode eind mei; begin juni. Deze klagers hebben dus mogelijk hun stembescheiden nog wel tijdig ontvangen.	35
Postbezorging in land van vestiging is problematisch (duurt minimaal aantal weken)	De betrouwbaarheid van de postbezorging kan vanuit Nederland niet worden beïnvloed. Op de website www.uheefthetvoorhetzeggen.nl en in de toelichting bij het registratieformulier wordt hierop gewezen en wordt aangegeven dat de kiezer ook de optie heeft om een kiezer in Nederland te machtigen om zijn/haar stem uit te brengen.	9
Misdruk stembiljet	De gemeente Den Haag heeft van 45 kiezers deze klacht ontvangen. Aan kiezers die het betrof, is door de gemeente Den Haag een nieuw stembiljet verstrekt, verder zijn ambassades buiten de EU en vertegenwoordigingen in de Nederlandse Antillen en Aruba voorzien van een voorraad correcte	

Bijlage 8a

Klacht/reactie	Reactie	Aantal ontvangen klachten
	stembiljetten. Zie ook Kamerstukken 2009-2010, nr 2616.	
Registratieverzoek niet juist verwerkt: volmacht gegeven aan onbekende; stembescheiden naar huisadres gestuurd ipv opgegeven adres	Het ministerie van BZK kan niet nagaan of deze klacht juist is. Het ministerie van BZK heeft namelijk geen mogelijkheden om controles uit te voeren. De Kieswet staat niet toe dat een verleende schriftelijke volmacht ingetrokken wordt (artikel L 5 Kieswet).	5
Procedure voor het geven van een volmacht aan een kiezer in Nederland is omslachtig (registratieformulier moet via deze kiezer aan de gemeente Den Haag worden gestuurd).	Procedure voor het verlenen van een schriftelijke volmacht is in de Kieswet vastgelegd en geldt ook voor kiezers in Nederland. Er moet immers bevestiging zijn (via handtekening) dat de kiezer de volmacht accepteert.	2
Volmacht mag niet verstrekt worden aan andere kiezer buiten Nederland (die in persoon aan de stemming deelneemt).	De Kieswet schrijft voor dat een schriftelijke volmacht alleen kan worden verstrekt aan een kiezer die binnen het gebied woont waarvoor de verkiezing plaats vindt (artikel L 10, onderdeel d jo artikel L 8, 2 ^e lid). Deze informatie is ook vermeld in de toelichting bij het registratieformulier.	1
Kiezer buiten Nederland heeft kiezerspas aangevraagd, wil deze vervolgens omzetten in onderhandse volmacht omdat hij op 9 juni in een andere Nederlandse gemeente verblijft dan de gemeente die de stempas heeft uitgegeven. De in volmacht omgezette kiezerspas wordt door het stembureau niet geaccepteerd.	De kiezer had in dit geval met zijn kiezerspas in andere gemeente kunnen stemmen. Een kiezerspas kan niet worden omgezet in een onderhandse volmacht (artikel L 10 (2 ^e lid) jo artikel L 14 (1 ^e lid) Kieswet).	1
Verkeerde voorlichting over stemmen met rood potlood: er is niet duidelijk aangegeven dat het rood moet zijn; voorlichting wekt indruk dat het een	Het is duidelijk dat het vakje op het stembiljet rood gemaakt moet worden. Het staat in de handleiding die de kiezer krijgt bij het stembiljet.	9

Bijlage 8a

Klacht/reactie	Reactie	Aantal ontvangen klachten
potlood moet zijn.		
Waarom kan niet worden volstaan met het terugsturen van een ingescand stembiljet	De Kieswet staat dit niet toe. Bovendien zou dan het stemgeheim worden geschonden, omdat (via het emailadres) een link zou kunnen worden tussen het stembiljet en de identiteit van de kiezer.	3
Het is onduidelijk of mijn stem is aangekomen en meegeteld: ik wil net als bij internetstemmen in 2006 een bevestiging	Kieswet voorziet hier nu niet in. Het ministerie van BZK zal nagaan of in praktijk het uitvoerbaar is voor de gemeente Den Haag om aan iedereen van wie het briefstembewijs retour is ontvangen bijvoorbeeld via een e-mail een bevestiging te sturen.	3
Kiezer heeft twee stembiljetten ontvangen	Het ministerie van BZK kan niet nagaan hoe deze fout bij de gemeente Den Haag is ontstaan. Het ministerie van BZK heeft geen mogelijkheden om controles uit te voeren. Deze fout betekent overigens niet dat de kiezer twee stemmen heeft kunnen uitbrengen. Als de kiezer twee stembiljetten terugstuurt, worden beiden terzijde gelegd en niet meegeteld (Kieswet artikel M 11, 2 ^e lid).	2
Kiezer heeft 2x stembewijs ontvangen.	Het ministerie van BZK kan niet nagaan hoe deze fout bij de gemeente Den Haag is ontstaan. Het ministerie van BZK heeft geen mogelijkheden om controles uit te voeren. Deze fout hoeft niet te betekenen dat de kiezer twee stemmen heeft kunnen uitbrengen. Hij zou dan namelijk ook twee stembiljetten en twee oranje retourenveloppen nodig hebben.	1
Sommige partijen staan niet op stembiljet vermeld terwijl ze wel aan de verkiezing deelnemen.	Kiezers buiten Nederland krijgen het stembiljet van de kieskring Den Haag toegezonden. De in de klacht genoemde partijen (lijst 11 en 15) hebben geen lijst ingediend voor de kieskring Den Haag. Het ministerie van BZK zal bij toekomstige verkiezingen in de voorlichting vermelden dat de stembiljetten per kieskring (kunnen) verschillen.	1
Retourenvelop te groot waardoor extra porto moet worden betaald	Er wordt een standaard formaat envelop gebruikt. De posttarieven in het buitenland zijn vanuit Nederland niet te beïnvloeden.	2
Den Haag beantwoordt e-mail vragen van kiezers niet (tijdig)	De gemeente Den Haag geeft aan dat er gedurende een bepaalde periode capaciteitsproblemen zijn geweest waardoor e-mail niet (tijdig) werd beantwoord. De gemeenten Den Haag zegt de capaciteit te hebben uitgebreid om het probleem te verhelpen.	4
Waarom geen stembureaus bij ambassades	De minister van Buitenlandse Zaken heeft, buiten de lidstaten van de Europese Unie, bij 85 ambassades briefstembureaus ingesteld. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft zoals altijd briefstembureaus ingesteld bij de Nederlandse vertegenwoordigingen op de Nederlandse Antillen en Aruba.	5

Bijlage 8a

Klacht/reactie	Reactie	Aantal ontvangen klachten
Veel bureaucratie bij retourzenden stembescheiden (aparte enveloppen, niet bij elkaar, etc)	De procedure voor het briefstemmen is zo ingericht om het stemgeheim te waarborgen. De wijze van stemmen is geregeld in de Kieswet.	3
Adressering op retourenvelop (Pay-Bas) leidt in Engelstalige landen tot problemen.	De aanduiding Pays-Bas voor Nederland is in het internationale postverkeer standaard. Desgewenst kan de kiezer die problemen voorziet dit zelf aanvullen met "The Netherlands" of "Holland".	2